

tako misli, da so tudi drugi ljudje čisti kakor ona. Nič naj ne čuje in nič naj ne govori, kar se ne ujema s strahom božjim. Posvetnih pesem naj ne pozná, a sramotnih reči naj ne razume. Naj se ne igra z zlatom in škrlatom. Že vnanjost naj jo spominja, da je Bogu posvečena. Zavoljo tega naj se varuje vsakega odvečnega kinča. Deklici je treba dati tisto izobražbo, katera je primerna njenemu spolu. Mati naj jej bode prva učiteljica, a kakošna starejša deklica dokazane zvestobe, poštena in sramožljiva naj jo nadzoruje. Dajejo naj se jej črke iz slonove kosti, da ž njimi sestavlja imena prorokov in apostolov. Za učitelja jej je treba izbrati starejega, a moralnega in učenega človeka. Glasbe naj se ne uči, marveč odlomke iz sv. pisma.

Sv. Avguštin je živel koncem četrtega in početkom petega stoletja. S početka je bil pogan in učitelj govorništva v Milanu, a kasneje kristijan in škof v Hippu. Za pedagogijo sta znamenita posebno dva njegova spisa, namreč njegove „izpovedi“ in „navod početnikov v krščanstvu“. V prvem je opisal svoje življenje in posebno živo in zanimivo načrtal, kako se je boril sam s seboj, namreč s svojim poželjenjem in svojimi strastmi, dokler se naposled ni znebil greha ter postal vreden človek in kristijan. Ta spis je pravo praktično dušeslovje in vzgojeslovje. V drugem spisu daje sv. Avguštin navod djakonu Deogratiasu, kako ima katehumene poučevati v početkih krščanske vere. Razdelil ga je na dva dela, namreč na teoretični in praktični. V prvem delu govori o svojstvih dobrega kateheta in načinu poučevanja ter priporoča, da se pouk v veri začne s pripoveditimi sv. pisma. V drugem delu ste dve uzorni katehezi.

O vzgoji je izrekel sv. Avguštin med drugim tudi ta-le krasna načela: Oče naj se briga za telesno in dušno dobro otroka. Pri vzgoji razlikujemo dvoje, namreč popravljanje in poučevanje; prvo se izpeljuje s strahom, drugo z ljubeznijo. Pogubno je, ako pri vzgoji vlada ljubezen brez strahu ali pa strah brez ljubezni. Človek se mora učiti, dokler je živ. Znanosti v zvezi z religijo se nimajo zavrči. Pouk naj bo primeren otroškim sposobnostim.

Drugi oddelek.

Srednji vek.

I. Cerkevne šole.

V prvi polovici srednjega veka je bila vsa učenost in vse znanstveno izobraževanje v edini lasti duhovništva, ki se je v tej dōbi tudi največ trudilo, da so se ustanovile in uredile šole. Po njegovem prizadevanji nastale so mnogobrojne samostanske, katedralne, kolegijatne (zborne) in farne šole, ki so kaj blagotvorno delovale in vzgojile mnogo odličnih mōž. Spregovorimo tã nekoliko natančneje o njihovi uredbi in njihovem delovanju.

1. Samostanske šole. Za razvitek samostanskih šol si je največ zaslug pridobil red Benediktovcev, ki je bil v šestem stoletji osnovan. Šole tega reda so bile na dobrem glasu in so svetu dale mnogo znamenitih učenjakov in dostojanstvenikov. Tudi pri ženskih samostanih tega reda so bile šole, in to ne samo za deklice, ampak tudi za manjše dečke.

Najznamenitejše šole Benediktovcev so bile v St. Gallenu, Reichenau-u, Fuldi, Párizu i. t. d. V naših krajih je bil imeniten samostan Benediktovcev v Admontu na zgornjem Štajerskem. Ta samostan je slovil radi svojega bogastva, neumornega delovanja menihov v prid človeštva in radi pospeševanja véd in umetnosti celó v jutrove dežele. Ustanovljen je bil l. 1074.

Mnogo so storili za razvitek znanosti in šol redi sv. Frančiška in Dominika, ki so bili osnovani v začetku trinajstega stoletja. Njihovi samostani so bili navadno pri gradovih in v večjih mestih; zato so mogli uspešno delovati na ljudstvo, a tudi otrokom je bilo pripravnejše obiskovanje šol. Kaj uspešno so delovali na šolskem polju Jeronimovci. Njihovo združeno življenje je bilo osnovano v drugi polovici štirinajstega stoletja po vzgledu ostalih krščanskih redov, pa brez posebnih pravil. Razširili so se bili po Holandskem, Francoskem in severnem Nemškem. Njihove šole so se bile priljubile ljudstvu, ker so enako pazili na siromašno kakor na bogato deco; poučevali niso samo dečke, ampak tudi deklice.

Katedralne in zborne (kolegijatne) šole. Škofovske ali katedralne šole so bile zgodaj osnovane. Že v šestem in sedmem stoletju nastale so v mnogih francoskih mestih. Še bolj so se začele razvijati, ko je v osmem stoletju Chrodegang, škof v Metz, uredil za duhovnike svoje katedralne cerkve združeno življenje na samostanski način, toda s to razliko, da je vsak člen moral imeti lastno imetje. Ker so ti duhovniki živeli po ustanovljenem pravilu ali kanonu, zato so se zvali kanoniki. Glavna naloga jim je bila vzgojni pouk mladine, in po pravilih je moral vsak zbor kanonikov imeti svojo posebno šolo. Ob enem so bili kanoniki (korarji) duhovni svet (capitulum), ki je pomagal škofu s svojim svetom v upravnih in duhovnih poslih. Tudi pri drugih cerkvah v manjših mestih združili so se duhovniki v zajedni zbor (collegium) in so se bavili s poukom mladine. Njihove šole so se imenovale zborne ali kolegijatne šole.

Župne šole. Tudi kraj župnih cerkev nastale so šole za izobraževanja ljudstva. V njih so poučevali ali sami župniki, ali pa njihovi posvetni pomočniki, ki so bili običajno ob enem tudi cerkovniki ali orgljavci.

Uredba šol je bila v tistih dobah zelo različna. Še v šolah ene in tiste vrste ni bilo soglasja ali enoličnosti. Samostanske šole so se navadno delile v dva oddelka. V enem so se učili dečki, ki so imeli stopiti v red, v drugem pa oni, ki so hoteli posvetiti se drugemu duhovnemu ali posvetnemu poklicu. Prva šola je bila v notranjem delu samostana, a druga največ na krilu samostanskega poslopja. Učilo se je pa v samostanskih in katedralnih šolah že omenjenih sedem svobodnih znanosti, ki so se delile v dve skupini. V prvo skupino za niže šole je spadala gramatika, retorika in dialektika (trivium), a v drugo za višje šole aritmetika, geometrija, muzika in astronomija (quadrivium). Kadar se je poleg tega učila tudi teologija, bolje rečeno sv. pismo (sacra pagina), takrat se je taka šola zvala popolna šola. Zborne šole so bile običajno niže in so se večinoma učili v njih samo oni predmeti, ki spadajo k tako zvanemu trivium-u. Samo najmlajši učenci so smeli rabiti materinski jezik. Drugi so morali govoriti latinski v prozi ali v verzih. V ženske samostanske šole hodile so samo odličnejše in bogatejše deklice; učile so se legende, molitve, sveto pismo in ročna dela. V župnih šolah se je učil največ veronauk, molitve in katekizem. Razen tega se je učilo čitanje, pisanje in včasih tudi računstvo. Pisalo se je do petnajstega stoletja na voščene tablice. Učne knjige so bile kaj redke, ker tiskarstvo še ni bilo znano. Čitalo se je zavoljo tega iz rokopisov, ki so bili zelo redki. Ustrahovanje je bilo v tedanjih šolah zelo strogo. Zapor, post, šibe in palice so bile navadne kazni ne samo za učence, ampak tudi za nepokorne ali nemarne podložne učitelje.

Vender so se včasih dovoljevale mladini tudi zabave. Ob določenih praznikih igrali so se učenci ne samo po dnevi, ampak tudi pozno po noči pri luči in dobivali več jesti in še celo vina. Razen tega obhajale so se razne šolske svečanosti in predstavljale drame iz biblijske in svetovne povestnice. Te svečanosti so se pa naposled prevrgle v razuzdano zabavo tako, da so jih cerkveni zbori morali zabranjevati. (Dalje prih.)